

Burgerinitiatief tegen megastallen

Een onvast instrument

In maar liefst vijf provincies werden burgerinitiatieven tegen megastallen ingediend. Verontruste burgers maken gretig gebruik van dit relatief nieuwe instrument om grootschalige veefabrieken te weren uit hun regio. De resultaten zijn wisselend en sterk afhankelijk van hoe de bezwaren en voorstellen worden verwoord.

Tekst: Marije Wenneke

Foto: Marcel Bekken

Nederlanders hebben het burgerinitiatief ontdekt. Met dit instrument kunnen burgers, als zij voldoende steunhandtekeningen ophalen, onderwerpen op de politieke agenda plaatsen. Een voorwaarde is dat het thema dat de burgers aandragen niet recent politiek behandeld is. Het instrument burgerinitiatief – gemeentelijk, provinciaal of landelijk – is relatief nieuw. In 2001 werd het allereerste burgerinitiatief ingediend in de Gelderse gemeente Eibergen.

Het duurde langer voordat het burgerinitiatief zijn weg vond naar de provinciale en landelijke politiek. Maar nu is het hek van de dam. Het landelijke burgerinitiatief 'Stop fout vlees' van Milieudefensie in 2007 heeft op provinciaal niveau volop navolging gekregen. In maar liefst vijf provincies werden het afgelopen jaar burgerinitiatieven ingediend die allemaal draaien om het tegenhouden van megastallen: zeer grootschalige intensieve veebedrijven, meestal met varkens of kippen.

In alle provincies waar een dergelijk burgerinitiatief is ingediend (zie kader) hebben de bewoners min of meer dezelfde bezwaren. Angst voor de volksgezondheid (fijnstof, veeziekten, stank), weerzin tegen bio-industrie, zorgen om

dierwelzijn en landschapsvervuiling zijn de belangrijkste argumenten.

Verwarring

Overijssel was in het voorjaar van 2008 de eerste provincie waar een burgerinitiatief tegen megastallen werd ingediend. Commissaris van de koningin in Overijssel, Geert Jansen, kreeg er als voorzitter van Provinciale Staten volop mee te maken. Hoewel de provincie geen ervaring had met burgerinitiatieven kijkt Jansen toch tevreden terug op de procedure.

"De essentie van een burgerinitiatief is om een onderwerp op de agenda van Provinciale Staten zetten. Dat is de indieners, die wilden dat het reconstructieplan

Het provinciale burgerinitiatief

Door burgers de kans te geven onderwerpen op de politieke agenda te zetten, wordt hun betrokkenheid bij de provinciale politiek vergroot. Ook is het burgerinitiatief een extra instrument voor Provinciale Staten om voeling te houden met wat er in de provincie speelt en versterkt het zijn volksvertegenwoordigende rol. De regels omtrent een burgerinitiatief zijn opgenomen in de Verordening burgerinitiatief. Alle provincies hebben zo'n verordening, al verschillen de regels onderling. In de ene provincie mag een vijftienjarige al een burgerinitiatief indienen, terwijl men daar in een andere provincie de kiesgerechtigde leeftijd voor moet hebben. Het aantal handtekeningen dat nodig is om een burgerinitiatief te laten slagen, varieert per provincie van 500 tot 5000 stuks.

"De indieners van het burgerinitiatief hebben niet hun zin gekregen, maar het onderwerp is wel heel serieus behandeld in de Staten."

werd herzien, uitstekend gelukt. Provinciale Staten zijn zelfs nog verder gegaan en hebben meerdere werkbezoeken gebracht om zich te laten informeren over het onderwerp. Alles om maar zo beslagen mogelijk ten ijs te komen."

De indieners van het Overijsselse burgerinitiatief, Vroomshoop geen mesthoop? (Vrom?), zijn beduidend minder tevreden. Provinciale Staten besloot dat het reconstructieplan niet gewijzigd zou worden. "Dat was feitelijk en juridisch gewoon niet haalbaar", stelt Jansen. "Het reconstructieplan komt voort uit de Reconstructiewet en die kunnen Provinciale Staten niet zomaar naast zich neer-

leggen. Maar ik snap de teleurstelling van de initiatiefnemers."

Jansen heeft ervan geleerd. "De volgende keer dat er een burgerinitiatief wordt ingediend, moeten we nog duidelijker zijn over de bestuurlijke en juridische context ervan. Wat zijn randvoorwaarden, wat is het speelveld? Dat moet heel duidelijk zijn voor de indieners, zodat geen valse verwachtingen worden gewekt en teleurstellingen worden voorkomen."

Ook de procedure moet helder zijn, iets waar het in Overijssel enigszins aan schortte. "Er was verwarring omdat de initiatiefnemers meenden dat ze deel

konden nemen aan het politieke debat in Provinciale Staten. Maar daar is geen sprake van. Ook verwachtten sommigen dat PS ja of nee zou zeggen tegen het voorstel uit het burgerinitiatief, maar het wordt alleen behandeld."

Toch juicht de commissaris van de koningin het alleen maar toe dat mensen een burgerinitiatief indienen. "Ik zeg maar zo: je hoeft niet altijd gelijk te krijgen om serieus genomen te worden. De indieners van het burgerinitiatief hebben niet hun zin gekregen, maar het onderwerp is wel heel serieus behandeld in de Staten."

Genuanceerde voorstellen

Het blijkt van groot belang hoe de wensen in een burgerinitiatief zijn geformuleerd. Het verzoek om het reconstructieplan te wijzigen is een brug te ver, maar een burgerinitiatief kan succesvol zijn. Zoals in Noord-Holland, waar de komst van een megaplumveebedrijf door burgerinitiatief 'Stop veefabrieken in Noord-Holland' werd voorkomen. Provinciale Staten zegde bovendien toe er alles aan te doen om de ongewenste ontwikkeling van megastallen in de provincie onmogelijk te maken.

"Dit voorstel beslaat het gebied van de Ruimtelijke Ordening. Daar kan Provinciale Staten wel over beslissen. Als indieners van een burgerinitiatief heel genuanceerde voorstellen hebben die betrekking hebben op ruimtelijke kwaliteit of de omgevingsvisie, kan een burgerinitiatief wel degelijk werken", aldus Geert Jansen.

Het burgerinitiatief 'Megastallen-nee' dat op dit moment wordt voorbereid in Brabant, kan daarom best wel eens kans van slagen hebben. In het initiatief zijn elf punten geformuleerd met daarin concrete voorstellen zoals het bepalen van een maximale bouwblockgrootte voor veebedrijven en het verrichten van een onderzoek naar fijnstof.

"Heel reële punten, om de doorgaande schaalvergroting van intensieve veehouderij in Brabant een halt toe te roepen", meent Sonja Borsboom. Zij is een van de initiatiefneemster van het Brabantse burgerinitiatief, dat een tweeledig doel heeft. "Enerzijds willen we dit onderwerp op de agenda van Provinciale

Overzicht burgerinitiatieven

Overijssel: Op 26 maart 2008 dient belangengroep Vroomshoop en omgeving mesthoop? (Vrom?) het eerste Overijsselse burgerinitiatief (7084 handtekeningen) in bij PS. Daarmee wordt het onderwerp reconstructieplan op de agenda gezet. Vrom? wil dat het reconstructieplan zodanig wordt aangepast dat de komst van megastallen in landbouwonwikkelingsgebieden onmogelijk wordt. PS besluit het reconstructieplan niet aan te passen.

Gelderland: Stichting MOOI Land (Montferland en Oude IJsselstreek) biedt op 3 oktober 2008 een burgerinitiatief aan in Gelderland. Het initiatief 'Bio-industrie naar industrieterrein' wordt door 1594 Gelderse burgers onderschreven. Hoewel PS tegen de voorstellen uit het burgerinitiatief stemt, zijn de regels voor vestiging van zeer grote veebedrijven in Gelderland wel aangescherpt.

Limburg: Het burgerinitiatief van vereniging Behoud de Parel te Grubbenvorst staat 28 november 2008 op de agenda van PS in Limburg. De actiegroep wil dat het reconstructieplan wordt veranderd, zodat intensieve veebedrijven zich minder makkelijk kunnen vestigen. GS ziet in het burgerinitiatief echter geen reden om het reconstructieplan te wijzigen en wil geen grenzen stellen aan de omvang van veebedrijven.

Noord-Holland: Dierenbescherming en Milieudefensie dienen eind 2008 het burgerinitiatief 'Stop Veefabrieken in Noord-Holland' in. Meer dan 25.000 inwoners van de provincie zetten hun handtekening om de komst van megastallen - en in het bijzonder een pluimveebedrijf met 1,6 miljoen slachtkippen in Middenmeer - tegen te houden. Met succes, het bedrijf in Middenmeer komt er niet.

Brabant: In Brabant probeert men momenteel een burgerinitiatief op de politieke agenda te krijgen. Voor dit initiatief, dat de alleszeggende naam 'Megastallen-nee' heeft gekregen, zijn de benodigde 1000 handtekeningen binnen. Het burgerinitiatief bevat een aantal actiepunten zoals beperking van stalomvang, betere huisvesting voor dieren en onderzoek naar fijnstof.

Staten zetten, anderzijds is voorlichting over megastallen aan burgers heel belangrijk. De overheid is daarbij in gebreke gebleven, de reconstructiebodschap is niet goed overgekomen. Daar zien wij een taak voor ons weggelegd."

Niet niets doen

Borsboom staart zich niet blind op wat met een burgerinitiatief bereikt kan worden. "Natuurlijk hebben we hooggespannen verwachtingen en willen we het liefste dat het reconstructieplan wordt aangepast. Maar we zijn al heel blij als er een open discussie over het onderwerp ontstaat en er op een fatsoenlijke manier aandacht is voor de wensen en zorgen van burgers. Daar hopen we op en dat mogen we ook wel verwachten van de politiek, lijkt me."

Het burgerinitiatief heeft inmiddels meer dan voldoende handtekeningen

opgehaald om ingediend te worden. Maar daar wachten de initiatiefnemers nog even mee. Borsboom: "Het balletje begint nu net een beetje te rollen. Burgers worden zich bewust van wat er aan de hand is. Hoe meer mensen weet hebben van dit onderwerp, hoe beter." Een hoog aantal ondertekenaars maakt het niet per se makkelijker om het bur-

Bovendien zijn megastallen in ecologisch, natuurlijk en duurzaam opzicht gewoon niet houdbaar."

Geen hype

Gerda Bosdriesz, projectleider burgerinitiatieven van het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP), stelt dat het indienen van burgerinitiatieven tegen

"Natuurlijk hebben we hooggespannen verwachtingen en willen we het liefste dat het reconstructieplan wordt aangepast."

gerinitiatief door de Provinciale Staten te krijgen. "We moeten van goeden huize komen en de tong kapot praten om dit erdoor te drukken en dan weet je nog niet of het lukt. Maar de andere keuze, niets doen, is helemaal geen optie."

Borsboom kan wel verklaren waarom nu juist het onderwerp megastallen zo leeft onder de bevolking. "Het is niet duidelijk wat de effecten van zulke megastallen op de volksgezondheid zijn. Het is niet gek dat daar onrust over bestaat.

megastallen zeker geen hype is, maar een manier waarop verontruste burgers dit onderwerp op de politieke agenda kunnen krijgen.

"Een voorlopige conclusie uit onderzoek dat we momenteel doen, is dat een burgerinitiatief niet altijd het meest geschikte instrument is voor de burger om te gebruiken. Het is te formeel. Vaak werkt het beter als burgers zich met hun plannen of voorstellen rechtstreeks richten tot Statenleden, gedeputeerden of ambtenaren."

Maar megastallen zijn de uitzondering op de regel. Bosdriesz: "Dat is juist een uitermate geschikt onderwerp voor een formeel burgerinitiatief. Dit omdat er een politiek besluit moet worden genomen. Wel bestaat de kans dat het burgerinitiatief niet in het beleid past of zelfs boven de wet gaat, zoals in Overijssel. Dan kunnen de Provinciale Staten weinig anders dan het initiatief niet ontvankelijk verklaren."

Ook Bosdriesz hamert daarom op het belang van de juiste procedure bij een burgerinitiatief. "Wie een burgerinitiatief wil indienen, doet er goed aan om zich uitgebreid te laten informeren bij de griffie. Daar kunnen ze precies vertellen wat wel en niet kan en mag en op welke manier een burgerinitiatief de meeste kans van slagen heeft." ❖

GEEN RUIMTELIJKE REGELS IN LIMBURG

Limburg gaat geen provinciale verordening opstellen om de vrijheid die gemeenten volgens de nieuwe Wet ruimtelijke ordening hebben in te perken. Evenmin wil Limburg gebruikmaken van een Algemene Maatregel van Bestuur om gemeenten zich aan het ruimtelijke beleid van de provincie of het rijk te laten houden. In plaats daarvan wil de provincie bestuursakkoorden met de gemeenten sluiten die behelzen dat in de honderden bestemmingsplannen die de komende jaren worden vernieuwd de ontwikkelingen die van provinciaal en landelijk belang zijn worden meegenomen. Begin april tekenden wethouder Ubachs van Onderbanken en wethouder Smole-naars van Beersel het eerste akkoord met de gedeputeerde Ger Driessen. De gedeputeerde hoopt dat Limburg beter dan andere provincies die wel een verordening of Algemene Maatregel van Bestuur opstellen bij de plannen van gemeenten kan aansluiten. "Het is niet van deze tijd dat overheden elkaar gaan bestoken met regelgeving om iets van elkaar gedaan te krijgen", stelt Driessen die "fundamentele bezwaren" tegen de aanpak van andere provincies heeft. "Daarmee wordt een centralistische impuls aan het ruimtelijk beleid gegeven en de regeldruk, die in de ruimtelijke ordening toch al veel te hoog is, zal sterk toenemen. Wij zijn van oordeel dat regels alleen moeten worden ingezet als het niet anders kan."

UTRECHT KRIJGT VREDESLEERSTOEL

De faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht krijgt een speciale leerstoel Vrede van Utrecht. De Provinciale Staten stemden eind april in met het voorstel voor de leerstoel waarvoor zij zelf vorig jaar het initiatief hebben ingediend. De leerstoel wordt ingesteld voor de periode 2009-2013. Tot 2013 zullen negen internationale gasten, elk voor drie maanden, op de leerstoel plaatsnemen. Zij behandelen sociale en culturele theorie en proberen het gedachtegoed van de Vrede van Utrecht te actualiseren en te bevorderen. De bedoeling is dat de publicaties en colleges die de gasten zullen geven voor een breed publiek toegankelijk zijn. In 2013 wordt de Vrede van Utrecht herdacht. Het verdrag uit 1713 markeert een einde aan tweehonderd jaar oorlog in Europa en het aanbreken van een lange, min of meer vredige periode.

